

A IV. Hatvani Kisgrafikai Biennálé (2022) megnyitója

Vasné dr. Tóth Kornélia

A tárlatot szerzőnk, Vasné dr. Tóth Kornélia művelődéstörténész, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársa mutatata be az érdeklődőknek 2022. május 14-én a Hatvani Galériában. A kiállítás június 11-éig volt megtekinthető.

Szeretettel köszöntök mindenkit a IV. Hatvani Kisgrafikai Biennálé (2022) alkalmából, melyet 2016-tól rendez meg két évente a Hatvani Galéria. Köszönet a szervezőknek, akik az 1970-es évektől Keszthelyen, Tihanyban, majd Újpesten tartott, de megszűnő kisgrafikai biennálék újraindításával hagyományt teremtettek. A koronavírus-járvány miatt sajnálatos módon az előző, 2020-as tárlat eredményhirdetése és megnyitója online térben zajlott, annál nagyobb öröm, hogy most újra szemtől szemben találkozhatnak az alkotók a közönséggel, az első reakciók, vélemények közvetlenül hangozhatnak el. A több száz beérkezett alkotásból a zsűri – és persze a grafikusok – munkájának köszönhetően 97 alkotótól több mint 150 mű szerepel a kiállításon. A bírálóbizottság tagjai voltak: Tompa Z. Mihály

galériavezető, újságíró, az esemény fő szervezője; dr. habil. Szepessy Béla grafikusművész, a Nyíregyházi Egyetem Vizuális Kultúra Intézetének igazgatója; Herczeg István grafikus- és festőművész; Bugyi István József grafikusművész, a rendezvény megálmodója és másik szervezője. Az ő értékelő tevékenységük nyomán állt össze ez a teljességében és részleteiben is impozáns, a mai kortárs kisgrafikáról több szempontból átfogó képet adó tárlat.

Mielőtt belekezdének a részletes bemutatásba, emlékezzünk meg a 2021-ben elhunyt, a Nemzet Művésze címmel kitüntetett Gyulai Líviuszról – a kiállítás egy része tisztelgés az ő munkássága előtt. A Kossuth-díjas grafikusművész így nyilatkozott a művészet szerepéről: „Utazóféle vagyok. De sosem csak átutazó. Arra vágyom – s tudom, e kívánságom mind elérhetetlenebb –, hogy elidőzhessenek egy-egy munkám világában, a képzelet számomra nagyon is valóságos színhelyén.” Engedjék meg, hogy e vezérgondolat jegyében most én is – kilépve a valóságos időből és térből – a jelen pályázat képei által egy képzeletbeli utazásra hívjam Önöket, hogy együtt élhesük át, amint a képzelet valósággá válik!

A közönség (Hatvani Galéria)

A megnyitón, a képen Vasné dr. Tóth Kornélia és Tompa Z. Mihály galériavezető

A tárlaton körbenézve örömmel szembesülhetünk azzal, hogy a kisgrafika műfaja milyen fontos szerepet tölt be a mai világunkban, amikor pedig a gigamánia, az óriásplakátok, a felhőkarcoló korát éljük. A pályázati kiírás szerint a grafikák mérete nem haladhatta meg 20 × 20 centimétert. Tenyérnyi csodákat láthatunk tehát a falakon, melyek koncentrált figyelmet, közelhajolást igényelnek. Nem felületes szemlést, hanem apró részletekbe menő vizsgáldást a vonalak és színek kavalkádjában, a művek sűrű motivikus hálójában, vagy éppen a vonalak és formák távoli összekapcsolódásában. Irodalmi párhuzammal élve, ahogy az epigrammában a szövegbeli tömörség, a kisgrafikában a motivikus koncentráció a lényeg, ezért is tekinthető a kisgrafika a képzőművészet epigrammájának. Az alkotók nemegyszer sorozatokban gondolkodnak, ami tovább szélesíti a grafikák értelmezési tartományát és a művek kapcsolódási pontjait, koherenciáját. A technikában is sokféleség uralkodik, a kített művek klasszikus sokszorosító grafikai eljárással készültek, található köztük linó- és fametszet, foltmaratás, borzolás, rézkarc, rézmetszet, hidegtű, szitanyomat, heliogravűr, kollográfia és vegyes technika.

A nézőpontok, hangnemek, stílusok és technikák polifóniájába elmerülve engedjék meg, hogy

kiemeljek néhány vezérmotívumot, műcímet és alkotást, és kérem, a név szerint nem említett grafikusok is érezzék megszólítva magukat!

A művek középpontjában az emberi és természeti viszonyok, korrelációk, történések állnak. A létezés ellentétes pólusai, a születés és az elmúlás, az élet és a halál princípiumai állnak egymással szemben, erre reflektál Lénárt Attila *Élet-út, Elmúlás, Újjászületés*, Frömmel Gyula *Születés*, Bugyi István József *Öröklét*, Miskolczi Orsolya *Memento mori* [emlékezz a halálra] című munkája. A két pólus szembenállását, *Extinct or existing* [kihalt vagy élő] mutatja be Havasi Tamás ex librisén Havasi Panna Flóra, aki egy másik kisgrafikán – Dante műve nyomán – a túlvilág, a *Pokol* egy részletét is elénk tárja.

Az élet releváns részét képezik az emberi kapcsolatok. A mai digitális kultúrában – az utóbbi időszakban a pandémia miatt különösen – megnövekedett a távkapcsolatok szerepe, korunk tünete lett a közelségtől való félelem. A művészet erre reflektálva még hangsúlyosabban képviseli az én, a szubjektum összetartozás, együttlét iránti vágyát. Ezt szóaltatják meg a következő, már címükben is kifejező grafikák: *Kapcsolatok I–II*, *Együttlét, Ketten 1.*, *Összetartozás I–II*, *Összefonódva*, *Féltő szeretet, Érzelem, Belső utakon II*, *Üzenet – egy pillanatnyi gyöngédséggel*, a művek alkotói közt Papp Nikolett, Bugyi István József, Drozsnik István, Kántorné Bódi Ilona, Berencsik Boglárka, Budai Tibor, Dsupin Petra, Jámbor-Mihályi Mónika és Ráskai Szabolcs. A bonyolult *Női lélek* megrajzolására vállalkozott Jakobi Anna Mária.

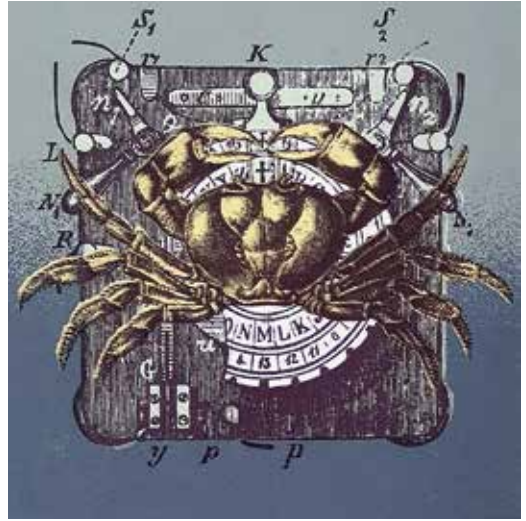
Lénárt Attila: *Újjászületés*

Istenembere! – ki vagy te?, Istenembere! – hová mentél?– teszi fel a kérdést Madaras László két szuggesztív erejű grafikája. A Bibliában azok az emberek kapták ezt a megjelölést, akik Istennek valamely különös szolgálatára rendelt választottjai voltak, elsőként Mózes próféta. A címbeli megszólítás rejtett összefüggésben felidézi Gábriel arkangyalt, hisz nevének jelentése Gábri-Él, azaz: „Isten embere”, „Isten ereje”. Ilyen értelmezésben a két műcím a reményt, a jó hírt hozó angyal hiányát fogalmazza meg, és – ugyancsak itt a tárlaton – egy Vén Zoltán-grafika (*Gábriel őrangyal*) választ is ad arra, hol találjuk: a megszokott attribútumai (hírnökböt, trombita, kereszt, jogar, glóbusz, liliom, olajág) helyett Gábriel arkangyal hadisisakban, szuronyos puskával, kézigránáttal, törrel és lábainál buldoggal örökdió egy kapunál. Már csak a hatalmas szárnyai utalnak angyal mivoltára, az istentelen világban deszakralizálódott.

A kiállítás képein feltűnő állatok – orrszarvú bogár, hal, polip, hangyász, madár, disznó, kutya, mitikus sárkány és fönix stb. – részben az emberrel való kapcsolódási pontjukban jelennek meg (erre példa Herczeg István *Zsákmány* című alkotása); részben önmagukban, megszokott élette-

Vén Zoltán: *Gábriel őrangyal*

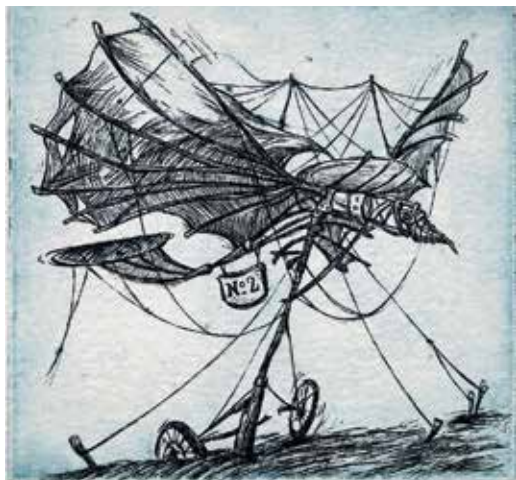
Hegedűs 2 László: *Ábra*

rükben és cselekedeteik közt; máskor szimbolikus értelmet nyerve. Pató Károly *Háború* című fametszetén az elsötétülő, romba dőlő város felett lépegető sertés a gonoszság megtestesítője, mely képek napjainkban szomorú aktualitást ad a hatalmas rombolást okozó, sok áldozatot követelő orosz–ukrán háború.

Az ember- és az állatvilág kontaktusának egy teljesen más szemléletű, leheletfinom ábrázolása a portré előtt elreppenő madártoll, Hegedűs 2 László pihekönnyű, légiész kompozíciója (*Arc*).

A vízi világhoz kapcsolódóan – szintén Hegedűs egyik, a kiállítási meghívón is szereplő grafikáján (*Ábra*) – a rákmotívum mögött feltűnő, navigációt segítő tengerészeti tájoló az utazás tematikáját evokálja, míg a rák a haladással ellentétes pólusként a lassúság, a mozdulatlanság és a hátrafele lépegetés szimbóluma. Hegedűs művének specifikuma a két képi elem, az élő és az életlen, a biológiai és a mechanikai szerkezet aprólékosan kidolgozott formájában, szimmetriájában rejlik, ahogy az ábrán vizuális szimbiozisba kerülnek egymással. „Forma dat esse rei” [A forma adja a valóság lényegét] – vallja a művész.

Török Tamás *Viharmadár*-sorozatán nem a cím alapján várt vízimadarat, albatroszt látunk, hanem kezdetleges, fából és kötelekből épített, kereken guruló, kipányvázott, megtépázott madárszerű repülő szerkezetet, mely felidézi a zseniális itáliai polihisztor, Leonardo da Vinci kezdetleges repülőgépterveit.

Török Tamás: Viharmadár 2.

A szárazföldet sűrű növényhálók, indázó virágmotívumok (*Burjánzás*) és *Héliosz fái 1–2.* borítják be Nagy Bernadett és Ducsay Zoltán kompozícióin. Sinka Péter inspirációit a természeti formák mintázataiból meríti, erre példa organikus *Kéreg*-sorozata.

A dió ősi Krisztus-jelkép, az élet és a termékenység szimbóluma, ahogy a dió a héjában, a Megváltó anyja méhében, majd a sziklásírban rejtőzködött. Szent Ágostonnak tulajdonítják a következő hasonlatot: „A zöld burok keserősége az Úr szenvedését fejezi ki. A fás dióhéj Krisztus keresztfája, és belül az édes mag, a dióbél maga Krisztus, az élet...”. A *Dióhéj* című Frimmel Gyula-grafikán a kettétört dió képe mellett feltűnő hajó ilyen kontextusban értelmezhető az egyház jelképeként, mely hasonló a tengeren hanykolódó hajóhoz, az előképe Noé bárkája.

A képek ikonográfiáját tekintve az ember környezetébe tartozó tárgyak (fotel, pad, hordó, konyhai edény stb.) általában önmagukban szerepelnek, nem használat közben látjuk őket. Az üveggolyó szokatlan társításként orrszarvú bogárral és rongydarabbal kerül közös képre Frimmel Gyula alkotásán (*Üveggolyó*). Kőhegyi Gyula népies elnevezésű műve (*Kolonc*) gémeskút vízszintes vízkiemelő rúdjának végén levő ellensúlyt jeleníti meg, amely esetünkben egy vödör és egy kerék. Jónás Péter *Pad-idézetek I–III.* címmel nem padra írt idézeteket mutat be, amire a sorozatcím alapján gondolnánk, itt az ebből fakadó hiány okoz feszültséget. A *Kobalképek csend* szinesztéziás cím két érzékterületet,

a látást és a hallást kapcsolja össze, a kékített konyhai csendélet alkotója Király György. Az *Eltűnő határok* kidőlő fakerítése a szabadság fogalmát is asszociálja Vitáriu Nikoletta rézkarcán. Az emberi sors kiszolgáltatottságának jeleként az emberalakok tárgyiasulva mint marionettbábuk jelennek meg Kun Anasztázia grafikáin (*Marionett I–III.*).

Az irodalmi és képzőművészeti művekre való reflektálás kitágítja egy kép asszociációs körét. Jean-Antoine Watteau *A bohóc (Gilles, 1719)* című rokokó festményét értelmezi újra Kiss Botond András *A nagy Gilles háza 1–3.* című sorozata, mely a színész-, általánosabban a művészlételet jeleníti meg a maga abszurditásában. A házát kinövő Gilles nagyra növesztett alakja egyszerre tükröz ironiát, szomorúságot, szorongást és melankóliát.

Mihail Bulgakov *A Mester és Margarita* című polihisztorikus, satirikus regényének misztikus, szürrealisztikus szimbolikája elevenedik meg Kertész Dániel grafikai sorozatán, melynek – a regényhez hasonlóan – többször ismétlődő eleme a hold motívuma, ami az enyhülést, a megváltás ígérését hordozza. A holdra vetődik Berlioz lapszerkesztő tekintete a halála előtti pillanatban, mielőtt a villamos levágja a fejét (Kertész Dániel: *A Mester és Margarita, 1.*). A hold világítja meg Margarita ablakban álló meztelen alakját (2.), feltűnik a koporsó és a háromágú gyertyatartó mellett (3.), és a repülés állandó velejárója is. A kitörő vihar eszkatologikus jelentést hordoz, Woland és kíséretének távozása az Apokalipszis lovasait, a végítéletet parafrazálja (4.).

József Attila egyik kései költeménye a *Bukj föl az árból* (1937) című, melyben a pokoljáró költő a mélységből kiált Istenhez. A poéta egyszerre ura és kiszolgáltatottja az egymással szembe forduló erőknél, a vad tengernek, ahogy Szolláth

Frimmel Gyula: Dióhéj

Kertész Dániel: *A Mester és Margarita, 4.*

Katalin a vers nyomán készült grafikája is igen érzékletesen kifejezi: „Vad, habzó nyálú tengerek / falatjaként forgok, ha fekszem, / s egyedül. Már mindent merek, / de nincs értelme semminek sem” (József Attila: *Bukj föl az árból*). Hajdú Lilla Réka Elmeriül, *Most magamba, Partért kiáltó* című grafikai sorozatának képkockái szintén felfoghatók a József Attila-vers reflexióiként.

A kisgrafikák sokféleségét szemlélve utalok még a szobrokat (*Toporci Madonna*), az épületeket, köztük a zsámbéki premontrei kolostor templomát (*Zsámbék*) és építészeti figurális díszítményeket bemutató alkotásokra (*Török-Magyar*), a grafikusok közt Szepessy Béla, Palásti Erzsébet és Ürmös Péter. A szabadkai szecessziós Raichle-

Havasi Tamás: *Raichle-kapu. Ex libris Dudics Mónika*

palota szív alakzatot formázó kovácsoltvas kapuja a tárgya Havasi Tamás egy felesége részére készített ex librisének (*Raichle-kapu*).

A humort és játékoságot ötvöző betűgrafika példája az „Ex libris Orr Iván” feliratú, ábrájában névre utaló, ún. beszélő ex libris. Az alkotó Szabó Henrietta.

A tárlaton szerepelnek hommage-grafikák – Petőfi Sándor, Bíró Lajos, Holló László portréival –, de maga a teljes kiállítás is tekinthető széles körű érintettsége, a grafikusok nagy részvételi aránya miatt a magyar kisgrafika műfaja előtti tiszteletadásnak. A képzelet és a valóság határán tett közös utazásunk végére érve a művek nyújtotta vizuális élmény, a felfedezett motivikus találkozások, a képek interpretációja lehetőséget ad az önmagunkkal és egymással való szembenézésre, viszonyaink, kapcsolódásaink újragondolására. Így alakíthatja, formálhatja gondolkodásunkat *A hely szelleme* (Kun Péter). Nem térhetünk haza üres kézzel, magunkkal viszünk egy-egy képi elemet, elejtett gondolatfoszlányt, emléknymot, üzenetet, hiszen „ami az embert igazán megérinti, nem múlik el nyomtalanul” (Bodor Ádám).